PENSIOENFONDSEN VAN WERKLIEDEN.

Sedert in Duitschland de verplichte verzekering van werklieden tegen de geldelijke gevolgen van invaliditeit en ouderdom is ingevoerd, heeft dit stelsel in andere landen bij velen ingang gevonden. Ook in ons vaderland. Dit blijkt uit het verslag der Staatscommissie, waarvan de meerderheid het beginsel der verplichte verzekering aanvaardde en alleen terugdeinsde voor de financieele offers, die de onmiddellijke invoering daarvan in het overgangstijdperk zou meëbrengen voor den Staat. Daarna heeft eene Commissie uit de Liberale Unie hetzelfde beginsel aangenomen en getracht door eenige wijzigingen dit stelsel minder kostbaar voor den Staat en daardoor meer aannemelijk te maken. Bovendien hebben verscheidene staatkundige partijen dit beginsel in haar programma opgenomen, en heeft zelfs de onlangs afgetreden Minister van Waterstaat een ontwerp van wet in gereedheid gebracht en aan de kamers van arbeid ter beoordeeling toegezonden, waarbij wordt geregeld de wettelijke verplichting van werklieden om zich te verzekeren tegen de geldelijke gevolgen van invaliditeit of ouderdom. Alles schijnt er dus op te wijzen, dat de verplichte verzekering weldra ook hier te lande zal worden ingevoerd.

Wanneer ik het niettemin waag mijne stem daartegen te verheffen, dan is het omdat tegen dit stelsel ernstige bezwaren kunnen worden ingebracht, die de invoering daarvan in ons land naar mijne overtuiging thans niet wenschelijk maken, en bovenal omdat ik meen te kunnen aantoonen, dat ook zonder dwang eene bevredigende oplossing voor het pensioenvraagstuk kan worden gevonden.

Mijn hoofdbezwaar tegen de invoering der verplichte verzekering in ons vaderland is hierin gelegen, dat dit stelsel geheel in strijd is met de ontwikkeling van de verzekering hier te lande en met den aard van ons volk. Ons volk is geenszins

afkeerig van verzekering; dit bewijzen de talrijke begrafenisfondsen, die niet anders zijn dan levensverzekeringen op kleine schaal, de vele ziekenfondsen en ook de ondersteuningsfondsen bij ziekte, op welke laatste ik nader uitvoerig terugkom. Al deze vormen van verzekering berusten evenwel op den vrijen wil der deelnemers en hebben van zelf burgerrecht verkregen, zonder dat daarvoor eenige dwang is uitgeoefend. Wilde men eene verplichte verzekering invoeren, dan zou dit met minder bezwaar kunnen geschieden ten aanzien van deze soorten van verzekering, die bij het volk bekend zijn en waarvan de nuttige werking in de kringen onzer werklieden dagelijks wordt gevoeld. Geheel anders is het met de pensioenverzekering; deze is bij de werklieden zoo goed als onbekend, en juist deze wil men nu door wettelijken dwang invoeren. Men wil dus onze werklieden dwingen tot iets, wat zij in het geheel niet kennen en waarvan zij nog geen begrip hebben. Het gevolg daarvan zal zijn, dat zulk eene wet de meeste tegenwerking zal vinden juist bij hen, in wier belang zij zou worden gemaakt.

Men ziet het bij de wet op den leerplicht, die meer tegenstand ontmoet dan men had verwacht. En deze betreft nog wel het lager onderwijs, waarvan alle klassen der bevolking gebruik maken, terwijl de zedelijke verplichting der ouders, om aan hunne kinderen onderwijs te doen geven, ook door de minst ontwikkelden wordt erkend. Daarentegen is verzekering van een pensioen ingeval van ouderdom of invaliditeit zelfs tot de meer ontwikkelden nog zeer weinig doorgedrongen, en bij de minder ontwikkelden eene geheel onbekende zaak. En nu wil men deze laatsten bij de wet daartoe noodzaken! Het kan, dunkt mij, niet anders, of zulk een maatregel zal groote ontevredenheid verwekken bij allen, op wie hij zal worden toegepast.

Men stelle zich de invoering der verplichte verzekering toch niet als eene eenvoudige zaak voor. Het aantal der verzekerden zou ruim een millioen bedragen (verslag Staatscommissie blz. 86), dus een zeer groot deel der volwassen bevolking. Daartoe zouden behooren alle loontrekkenden met een jaarlijksch inkomen beneden f 1000 volgens het plan der Staatscommissie (of beneden f 1200 volgens het ontwerp der regeering). De laagste klasse zou bevatten alle loontrekkenden met een jaarloon van

0—250 gulden (of beneden de f 240), zoodat daartoe zouden behooren alle arbeiders, die minder dan f 5 per week verdienen, dus ook zij, wier loon slechts één of een paar gulden 's weeks bedraagt. Nu is evenwel een groot deel van deze personen, wier verdiensten zoo gering zijn, reeds armlastig, vóórdat zij invalide of oud zijn, en diezelfde personen zouden toch eene premie voor hun pensioen moeten betalen, d. w. z. men wil hen dwingen voor de toekomst te sparen, terwijl zij voor het tegenwoordige niet in hun onderhoud kunnen voorzien en daarom bedeed moeten worden; dit komt mij tegenstrijdig en ongerijmd voor. Het doel der pensioenverzekering is de verzekerden te houden buiten de armenzorg, maar dit is alleen mogelijk ten aanzien van hen, die nog niet tot de armenzorg zijn vervallen, vóór dat de verzekering begint te werken en de pensioenen mogen worden uitgekeerd. Voor hen daarentegen, die reeds te voren armlastig zijn, streeft de verplichte verzekering haar doel voorbij. Ik geloof dan ook, dat men, indien men de verplichte verzekering wil invoeren, wel zal doen met de laagste klasse te laten vervallen en in de verzekering alleen hen op te nemen, wier inkomen hen in staat stelt geregeld iets voor hunne toekomst af te zonderen. Maar juist die personen kunnen zich zelf helpen, zonder de verplichte verzekering, zooals ik nader hoop aan te toonen.

Ook uit een theoretisch oogpunt kunnen gewichtige bedenkingen tegen de verplichte verzekering worden aangevoerd. Zij strijdt m. i. geheel met de democratische richting van dezen tijd, die er naar streeft aan de werklieden het stemrecht en daardoor invloed op het staatsbestuur toe te kennen. En diezelfde werklieden wil men nu dwingen een gedeelte hunner inkomsten ten behoeve van hen zelven voor een bepaald doel te bestemmen, en verklaart men dus bij de wet onmondig om hun eigene zaken te regelen. Men acht hun ongeschikt om voor hunne eigene belangen te zorgen en wil hun niettemin de zorg voor de algemeene belangen, dus ook voor die van hunne medeburgers, opdragen!

Zooals bekend is, wil men de eene helft der premie laten betalen door de werklieden, de andere helft door de werkgevers. Waaruit leidt men eene verplichting der werkgevers af om voor het pensioen hunner werklieden bij te dragen?

Een bepaalden, duidelijken rechtsgrond heb ik nooit daarvoor hooren aanvoeren. Men kan zich hiervoor niet beroepen op de ongevallen-verzekering; immers de kosten daarvan zijn geheel ten laste der werkgevers gebracht, omdat de ongevallen een gevolg zijn van het bedrijf en de daardoor veroorzaakte schade dus ten laste van dat bedrijf mag worden gebracht. Maar dit geldt niet voor de verzekering van ouderdom en invaliditeit; of is het een gevolg van het bedrijf, dat de werkmán oud of ziek wordt? Onstaat de ziekte door het bedrijf, dan behoort daarin te worden voorzien door de ongevallen-verzekering; maar is zij het gevolg van natuurlijke oorzaken, die ook voor niet-loontrekkenden bestaan, dan is er geen reden om de kosten daarvan ten laste van het bedrijf te brengen. De eenige reden, die voor de verplichting der werkgevers wordt aangevoerd, is eigenlijk deze, dat zonder hunne medewerking eene verplichte verzekering niet kan tot stand komen; maar dit is geen rechtsgrond en rechtvaardigt m. i. niet het opleggen van zulk eene verplichting. Feitelijk komt de verplichte bijdrage der patroons neer op eene speciale belasting, op de nijverheid gelegd ten behoeve der werklieden.

Het is opmerkelijk, dat de bovengenoemde bedenkingen en nog vele andere, die door meer deskundigen en bevoegden zijn aangevoerd, niet in staat zijn geweest de beweging ten gunste der verplichte verzekering te stuiten. Ik schrijf dit toe aan twee oorzaken. In de eerste plaats hieraan, dat men algemeen overtuigd is van het onvoldoende van den bestaanden toestand en het gebrekkige der tegenwoordige armenzorg; in de tweede plaats dat men geene andere oplossing voor het pensioenvraagstuk weet en daarom, door den nood gedwongen, zich neerlegt bij het in Duitschland aangenomen stelsel. Wat het eerste punt betreft, erken ik volkomen, dat de toestand van de werklieden en in 't algemeen van alle min- en onvermogenen, wanneer zij oud of invalide worden, thans geheel onbevredigend is en dringend verbetering behoeft; maar wat het tweede punt aangaat, meen ik dat eene andere oplossing dan de verplichte verzekering zeer goed mogelijk is, en dat er volstrekt geene noodzakelijkheid bestaat om dit dwangstelsel, dat met onze volkszedes en rechtsbegrippen geheel in strijd is, klakkeloos

uit den vreemde over te nemen. Het vraagstuk is m. i. niet voldoende onderzocht; in de vurige begeerte om er eene oplossing voor te vinden, heeft men de eerste de beste oplossing, die elders daaraan is gegeven, aangegrepen zonder zelfs af te wachten, hoe dit stelsel daar zal werken. Want men vergete niet, dat de verplichte verzekering eerst in 1891 in Duitschland is ingevoerd, zoodat de wet daar nog slechts 10 jaar in werking is; men verkeert er dus nog in het begin van het overgangstijdperk en het zal nog jaren duren, eer de blijvende toestand daar zal zijn ingetreden en met eenige zekerheid over de gevolgen van zulk eene ingrijpende regeling zal kunnen worden geoordeeld. Er is dus alle reden om de werking van dit stelsel bij onze naburen af te wachten, en te trachten inmiddels eene oplossing te vinden, die zich aansluit aan hetgeen hier te lande op dit gebied reeds is tot stand gebracht.

Velen achten dit ondoenlijk op grond van de ondervinding, opgedaan door de Nederlandsche Pensioenvereniging voor werklieden en het door haar opgerichte Nederlandsche werkliedenfonds, waarbij de werklieden zich een ouderdomspensioen kunnen verzekeren tegen zeer lage premiën. Hunne deelneming in dit fonds is evenwel zeer gering en daaruit leidt men af, dat zij van die verzekering afkeerig of daarvoor onverschillig zijn. Deze gevolgtrekking schijnt mij niet juist. De reden, waarom de werklieden geen deel nemen in het Werkliedenfonds, is dat de premiën voor de oudere werklieden te hoog zijn, terwijl de jongeren zich niet verzekeren, omdat de ouderen hen niet zijn voorgegaan. Het is m. i. eene zaak meer van gewoonte dan van redeneering. Dit blijkt uit de begrafenisfondsen, waarin bijna alle onvermogenen van hun jeugd af zijn verzekerd, terwijl men toch in zijne jeugd allermint om zijne begrafenis denkt. De algemeene deelneming in die fondsen is alleen hieraan toe te schrijven, dat de ouders zelf lid zijn van die fondsen en hunne kinderen van de geboorte af daarin doen opnemen; als de kinderen volwassen worden, zijn zij eenmaal lid van het fonds en zij blijven dit verder hun leven lang en doen later ook hunne kinderen daarin opnemen. Men moet dus trachten voor de pensioenverzekering zulk een vorm te vinden, die voor de ouderen niet te bezwarend is en die ook de jongeren zooveel mogelijk tot toetreding uitlokt.

Zulk een vorm van verzekering vindt men aanwezig in de bestaande ondersteuningsfondsen bij ziekte, waarbij de deelnemers eene wekelijksche contributie storten en daarvoor eene geldelijke uitkeering ontvangen als vergoeding voor het loon, dat zij tengevolge van ziekte missen. De middelen dier fondsen zijn beperkt en daarom bepalen zij zich nog tot eene uitkeering ingeval van tijdelijke ziekte; blijft een lid langer dan bv. 3 of 6 maanden ziek, dan houdt de uitkeering op en worden de leden overgelaten aan de armenzorg. Om dezelfde reden verliezen de leden hun lidmaatschap, als zij een hoogen leeftijd bereiken, bv. van 60 of 65 jaar, en er dus gevaar ontstaat voor langdurige ziekte of voortdurende ongeschiktheid tot werken. Deze fondsen laten dus hunne leden in den steek, juist wanneer dezen hunne hulp het meest noodig hebben. Zij zijn echter uit hun aard eene verzekering tegen invaliditeit, zij het ook slechts tegen tijdelijke invaliditeit, en behoeven slechts eenige uitbreiding om ook uitkeeringen te geven bij blijvende ziekte of invaliditeit, en dus ook ingeval van ouderdom, die slechts eene der oorzaken van invaliditeit is. Zoo bevatten deze fondsen in zich de kiem van eene verzekering tegen invaliditeit en ouderdom.

Men vindt een uitvoerig overzicht van deze fondsen in het hoogst belangrijk rapport over: „De ziekenfondsen in Nederland“, in 1895 uitgebracht aan de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen door eene Commissie van onderzoek, bestaande in Prof. W. Stoeder, Dr. C. J. Snijders, Dr. G. P. van Tienhoven en Mr. D. A. Ribbe. (Dit rapport is in den handel en kost f 1). Aan dit rapport is toegevoegd eene lijst van de destijds bestaande ondersteuningsfondsen, voor zoover de Commissie die heeft kunnen opsporen. Blijkens die lijst waren er toen ongeveer 300 dergelijke fondsen, waarvan 166 met minder dan 100 leden, 113 met 101—500 leden, 12 met 501—1000 leden, 4 met 1001—2500 leden en 1 met 2501—5000 leden, terwijl van 36 fondsen het aantal leden onbekend was. Rangschikt men de laatste fondsen in de laagste klasse, en stelt men het getal leden der andere fondsen gemiddeld op de helft tusschen het minimum en het maximum, dan komt men tot het volgende aantal leden:

166 fondsen met minder dan 100 of gemidd.	50 leden, samen	8.300
113 " " 101—500 " "	300 " "	33.900
12 " " 501—1000 " "	750 " "	9.000
4 " " 1001—2500 " "	1750 " "	7.000
1 fonds " 2501—5000 " "	3750 " "	3.750
36 fondsen " onbekend aantal " "	50 " "	1.800
totaal . .		63.750

Alzoo waren er reeds in 1895 ongeveer 65.000 Nederlandsche werklieden, die zich eene geldelijke uitkeering ingeval van ziekte hadden verzekerd. Neemt men daarbij in aanmerking, dat de opgaven aan de commissie liepen over de jaren 1892 tot 1895, en dat sedert die jaren zeker nog verscheidene nieuwe fondsen zullen zijn opgericht en de bestaande zich zullen hebben uitgebreid, dan mag veilig worden aangenomen, dat het aantal leden dier fondsen thans wel ongeveer 75.000 zal bedragen. Hieruit blijkt, dat een niet onbelangrijk deel onzer werklieden zich uit eigene middelen reeds hebben verzekerd tegen tijdelijke invaliditeit.

Hoe zullen deze ondersteuningsfondsen zich kunnen uitbreiden tot pensioenfondsen? Daartoe zullen zij natuurlijk hunne inkomsten moeten vermeerderen. Dit zal m. i. kunnen geschieden op drie wijzen: 1° door verhooging van de contributie der leden; 2° door vrijwillige bijdragen van andere personen of instellingen; 3° door subsidiën der armbesturen.

De contributie bedraagt bij de meeste fondsen ongeveer 5 cent per week (blz. 28 rapport). Met hoeveel zal deze kunnen verhoogd worden? Dit zal natuurlijk afhangen van de draagkracht der leden. Ik meen te mogen aannemen, dat eene verhooging met bv. 10 cent per week op den duur die draagkracht niet te boven zal gaan. Waarschijnlijk zullen de tegenwoordige leden niet dadelijk tot zulk eene, voor hen aanzienlijke, verhooging genegen zijn; maar niets belet de verhooging geleidelijk in te voeren, bv. aanvankelijk met slechts 5 cent per week of zelfs nog minder. In de vrije maatschappij komen zulke hervormingen slechts stap voor stap en trapsgewijze tot stand; maar dit is volstrekt geen reden, om er van af te zien en ze als onbereikbaar te beschouwen. Tegenover de jonge nieuw toetredende leden staat men vrijer en voor hen zal eene

verhooging der contributie met 10 cent per week misschien reeds spoedig kunnen worden ingevoerd. Van die verhooging zou de eene helft in kas kunnen worden gehouden voor het invaliditeitspensioen, waarvoor — voor zoover mij bekend — nog geene verzekeringen kunnen worden gesloten, terwijl de andere helft zou kunnen besteed worden voor het sluiten eener ouderdomsverzekering bij het Nederlandsch Werkliedenfonds of eene andere verzekeringmaatschappij.

Voor 5 cent per week kan aan zulk een lid van 16 à 20 jaar verzekerd worden een pensioen van f 2.50 per week, ingaande op 70-jarigen leeftijd (zie tarief B IV van het Ned. Werkliedenfonds). Nog voordeliger wordt de verzekering, als het fonds de premie niet per week, maar per jaar betaalt, hetwelk geen bezwaar kan opleveren, omdat het fonds altijd eene reserve en dus geld beschikbaar zal hebben. Dan krijgt men de volgende pensioenen, eveneens per week en in te gaan op 70-jarigen leeftijd (zie hetzelfde tarief):

leeftijd 16 jaar, jaarpremie f 2.60 , pensioen f 3.25	
" 17 " " - 2.60 ⁵ , " - 3.10	
" 18 " " - 2.67 , " - 3.—	
" 19 " " - 2.58 ⁵ , " - 2.75	
" 20 " " - 2.57 ⁵ , " - 2.60	
" 21 " " - 2.62 ⁵ , " - 2.50	
" 22 " " - 2.58 ⁵ , " - 2.35	
" 23 " " - 2.57 ⁵ , " - 2.20	
" 24 " " - 2.58 ⁵ , " - 2.10	
" 25 " " - 2.62 , " - 2.—	

Men ziet hieruit dat de nieuwe leden dier fondsen, die op jeugdigen leeftijd toetreden, voor de geringe contributie van ongeveer f 2.60 per jaar of 5 cent per week een niet onbelangrijk ouderdomspensioen kunnen verkrijgen. Dit pensioen zou dus bedragen f 3.25 per week bij toetreding op 16-jarigen leeftijd, f 3 bij toetreding op 18jarigen leeftijd, f 2.50 bij toetreding op 21jarigen leeftijd en f 2 bij toetreding op 25jarigen leeftijd, en dus aanmerkelijk hooger zijn dan de bedeeeling der armbesturen, die — althans hier te Zierikzee — ten hoogste f 1.50 per week bedraagt. Wel zal dit pensioen eerst op 70-jarigen leeftijd ingaan; maar men vergete niet, dat de andere helft van de verhooging der contributie in kas blijft voor het

invaliditeitspensioen, en dit pensioen zal worden uitgekeerd, als het lid vóór zijn 70ste jaar invaliede wordt.

Deze berekening gaat natuurlijk niet op voor de oudere leden, voor wie geene verzekering kan worden gesloten, omdat de premie voor, hen te hoog wordt. Aan hen zal ingeval van blijvende ziekte of invaliditeit uit de inkomsten van het fonds eene uitkeering moeten worden toegelegd, die slechts zeer klein zou kunnen zijn, indien zij alleen uit hunne contributie zou moeten worden gevonden en daarom zal moeten worden aangevuld uit de vrijwillige bijdragen van anderen. Reeds thans hebben vele ondersteuningsfondsen en andere werliedenvereeningingen begunstigers of donateurs; maar het aantal en de bijdragen van dezen zijn gewoonlijk zeer gering, Voor een groot deel is dit zeker toe te schrijven aan de onbekendheid van die fondsen; want het is opmerkelijk, hoe weinig ophef die instellingen van hunne toch zoo heilzame werkzaamheid maken, en het is waarschijnlijk daaraan toe te schrijven, dat zij bij de behandeling van het pensioenvraagstuk hier te lande geheel over het hoofd zijn gezien. Tot nog toe hadden zij ook weinig steun noodig. want zoolang zij zich bepalen tot ondersteuning bij tijdelijke ziekte, kunnen zij uit de contributien hunner leden vrij wel in hunne behoeften voorzien.

Maar het wordt een geheel ander geval, wanneer zij hun werkkring willen uitbreiden tot ondersteuning in geval van blijvende invaliditeit en ouderdom. Dan zullen zij den krachtigen steun der meergegoeden noodig hebben en moeten inroepen, evenals thans de kerkelijke en particuliere instellingen van weldadigheid. Het beste middel daartoe zal wel zijn het geven van meerdere bekendheid aan hun doel en werkzaamheid. De behoefte aan pensioneerding in geval van ouderdom en invaliditeit wordt algemeen erkend en gevoeld, ook onder de meergegoeden, en wanneer de besturen der bedoelde fondsen geldelijke bijdragen vragen om hun werkkring daartoe te kunnen uitbreiden, wanneer zij daarbij er op kunnen wijzen, dat de leden dier fondsen begonnen zijn hunne contributie daarvoor te verhoogen en toonen voor dit doel iets over te hebben, dan twijfel ik niet, of vele meergegoeden zullen bereid worden bevonden hen daarbij door geldelijke bijdragen te steunen. En die steun zal toenemen, wanneer die fondsen

werkelijk tot pensioneerings zullen zijn overgegaan en dus door daden het nut en de doelmatigheid van hunne werkzaamheid hebben aangetoond.

Mochten aanvankelijk die vrijwillige bijdragen niet voldoende zijn om eene eenigszins voldoende uitkeering te kunnen geven, dan kunnen de besturen der fondsen zich in verbinding stellen met de armbesturen, waartoe gereede aanleiding bestaat, omdat die fondsen door het geven van uitkeeringen aan hunne invalide en oude leden een deel der taak van de armbesturen op zich nemen en dezen daarvan ontlasten. Het is dus niet meer dan billijk dat de armbesturen die fondsen steunen, zoolang zij niet door eigene middelen of bijdragen van anderen in hunne behoeften kunnen voorzien, en er bestaat alle reden voor de besturen der bedoelde fondsen om eene subsidie aan de verschillende armbesturen ter plaatse, waar zij gevestigd zijn, te vragen, en voor de armbesturen om die subsidie te verleenen. Mochten de armbesturen niet dadelijk daartoe bereid zijn, dan kan het bestuur van het fonds wachten, totdat een der leden invalide wordt en dus voor pensioering in aanmerking komt, en dan voor dien bepaalden persoon eene toelage aan het betrokken armbestuur vragen. Stel bv. dat de bedoelde persoon, als hij geen lid van het fonds was, van het armbestuur f 1.50 per week zou krijgen — hetgeen hier te Zierikzee vrij wel het maximum der bedeeeling is —; wanneer nu het fonds en het armbestuur elk hem f 1 per week geven, krijgt hij f 2 en dus f 0.50 meer dan wanneer hij geen lid van het fonds was, terwijl het armbestuur f 0.50 minder behoeft te geven. Daartegenover zou het bestuur van het fonds kunnen bedingen, dat het armbestuur zijne bijdrage voor dat lid uitkeert aan het bestuur van het fonds, hetwelk dan die bijdrage tegelijk met de uitkeering uit het fonds aan den invalide uitbetaalt, waardoor deze buiten aanraking met het armbestuur blijft en de bedeeeling voor hem haar min of meer vernederend karakter verliest. Het ligt voor de hand, dat, wanneer dergelijke gevallen zich meermalen voordoen, dit weldra zal leiden tot eene overeenkomst tusschen het armbestuur en het fonds, waarbij het eerstgenoemde zich verbindt om aan elk lid van het fonds dat gepensioneerd zal worden een bepaald bedrag toe te leggen, waardoor die toelage den vorm van bedeeeling nog meer zal

verliezen; en ten slotte zal dit van zelf uitloopen op het toekennen eener vaste subsidie door het armbestuur aan het fonds, waardoor het karakter van bedeeling geheel wordt weggenomen. Zoo kunnen de oudere leden dezer fondsen geleidelijk worden losgemaakt van de armenzorg, waarvan zij thans geheel afhankelijk zijn.

Het is hier de plaats om eene bedenking te bestrijden, die tegen de bovenstaande denkbeelden is aangevoerd, toen ik die indertijd in eenige artikelen in het Sociaal Weekblad heb ontwikkeld. Zoowel de redactie van dat blad als de heer W. Spakler, lid van het hoofdbestuur der Nederlandsche Pensioenvereniging voor werklieden, hebben er toen op gewezen, dat de bedoelde pensioenfondsen geene absolute wiskunstige zekerheid aan hunne leden zouden geven, en dat zij in den grond zouden zijn armenzorg, maar geene verzekering. ¹⁾

Wat het eerste bezwaar betreft, moet ik er op wijzen, dat er verscheidene stelsels van verzekering zijn, die elk eene verschillende mate van zekerheid aan de verzekerden geven. Het verslag der Staatscommissie (blz. 61) noemt drie stelsels op:

1° het omslagstelsel, waarbij jaarlijks over de verzekerden wordt omgeslagen, hetgeen in het afgelopen jaar aan pensioenen is uitgekeerd.

2° het kapitaaldekking-stelsel, waarbij het verzekeringsfonds op een gegeven oogenblik enkel het kapitaal in kas heeft om de dan reeds verleende pensioenen tot aan het einde te voldoen;

3° het premiestelsel, waarbij in het fonds op elk oogenblik aanwezig is eene som, gelijk aan de contante waarde van alle verzekeringen.

Alleen het laatste stelsel geeft volledige, wiskunstige zekerheid en is daarom dan ook aanbevolen door de Staatscommissie; maar het is tevens het duurste en vorderde — behalve de verplichte bijdragen der patroons — eene Staatsbijdrage van 196 millioen gulden in eens of van 7 à 8 millioen gulden 's jaars gedurende 50 jaren (zie blz. 84 van het verslag), en

¹⁾ Zie Sociaal Weekblad jaargang 1899 n°s 4 en 5, 34 en 36; jaargang 1900 n°s 36 en 37.

juist op die hooge staatsbijdrage is het geheele plan der Staatscommissie afgestuit.

Het tweede stelsel geeft minder zekerheid, maar is ook minder kostbaar en is daarom aangenomen in Duitschland, terwijl het ook ten grondslag schijnt te liggen aan het onlangs openbaar gemaakte regeeringsontwerp, waarbij is gerekend op eene staatsbijdrage van slechts twee millioen gulden 's jaars gedurende 50 jaren (art. 35 ontwerp), dus aanzienlijk minder dan door de Staatscommissie noodig werd geacht. Men ziet hieruit, dat, zoodra het op de praktijk aankomt, het premiestelsel wordt verlaten en met eene mindere zekerheid genoegen wordt genomen.

Het omslagstelsel geeft de minste zekerheid, maar is ook verreweg het minst kostbaar. Het bestaat hierin, dat de deelnemers jaarlijks slechts zooveel bijeenbrengen, als noodig is om het pensioen uit te keeren aan hen, die reeds oud of invalide zijn; maar dat zij geen kapitaal vormen, waaruit in volgende jaren de pensioenen kunnen worden voldaan. Wanneer dus zulk een pensioenfonds te niet gaat, is er geen geld in kas om de reeds verleende pensioenen verder uit te keeren, en nog veel minder om nieuwe pensioenen toe te kennen en uit te betalen. Het eigenaardige van dit stelsel is, dat elk geslacht betaalt de pensioenen van het voorgeslacht, en op zijne beurt op het nageslacht steunt.

Hoewel derhalve dit stelsel de minste zekerheid aanbiedt, meen ik toch dat het voor de oudere werklieden het eenig mogelijke is, en daarom — in hoofdzaak althans — door hen zal moeten worden gevolgd. Stellen wij ons voor, dat eene vereeniging van werklieden, bv. een ondersteuningsfonds, met een aantal leden van verschillenden leeftijd wil overgaan tot pensioneering zijner leden. Om dezen allen bij het Ned. Werkliedenfonds of eene andere soliede maatschappij een pensioen te verzekeren, is onmogelijk; daarvoor zijn de premieën voor de oudere leden veel te hoog. Daarentegen zal het voor de leden zeer goed mogelijk zijn om gezamenlijk zooveel bijeen te brengen, dat zij kunnen beginnen met die leden, welke oud of invalide worden, te pensioneeren; want dit zullen er in de eerste jaren slechts enkelen zijn. Dit getal zal evenwel in volgende jaren geleidelijk toenemen, en dan zal de contributie

ook trapsgewijze moeten worden verhoogd en zullen ook meer vrijwillige bijdragen moeten worden verkregen. Maar dan zal ook de nuttige werking van deze fondsen proefondervindelijk zijn gebleken, en daardoor zullen eenerzijds meer nieuwe leden toetreden, waardoor de pensioenen over steeds meerderen kunnen worden omgeslagen en dus elk lid minder zullen drukken, terwijl anderzijds om dezelfde reden particulieren en armbesturen eerder tot steun en medewerking bereid zullen worden bevonden. Ook mag men met grond vertrouwen, dat aan die pensioenfondsen mettertijd legaten en erfstellingen zullen worden bemaakt, evenals tot dusverre aan vele instellingen van weldadigheid, die daardoor aanzienlijke kapitalen hebben verkregen. Daardoor zou langzamerhand die zekerheid kunnen worden bereikt, die bij het premiestelsel van den aanvang af bestaat. Om al deze redenen is het groote gevaar, dat aan het omslagstelsel is verbonden, nl. het te niet gaan van het fonds, in den regel denkbeeldig en bij een voorzichtig finantieel beleid zeer goed te voorkomen.

Zulk een beleid brengt dan ook mede om het omslagstelsel niet in zijn strengsten vorm toe te passen, maar uit de contributiën der leden en de vrijwillige bijdragen eene reserve te vormen, ten einde bij eene plotselinge toeneming der pensioenen in de onmiddellijke behoeften te kunnen voorzien en tijd en gelegenheid te hebben om versterking van inkomsten te verkrijgen. Hoe groot zulk eene reserve zal moeten zijn, zal van velerlei omstandigheden afhangen; maar zij zal niet zóó groot behoeven te zijn als bij de toepassing van het kapitaaldekkingen vooral bij het premiestelsel wordt gevorderd. Zoolang de pensioenfondsen gedeeltelijk van vrijwillige bijdragen afhankelijk zijn, schijnt mij eene sterke kapitaalvorming zelfs minder wenschelijk: want ik vrees dat, naar mate het kapitaal toeneemt, die bijdragen zullen afnemen. Daarentegen zal niets die bijdragen zoozeer doen toevloeien als het spoedig uitkeeren van pensioenen, zoo hoog als met een goed financieel beleid slechts eenigszins is overeen te brengen. Dit zal ook meer overeenkomen met de bedoeling der gevers, die eerder op het oog zullen hebben het ondersteunen van hen, die reeds hulpbehoevend zijn, dan het geven van meerdere zekerheid aan hen, die later hulpbehoevend kunnen worden. Daarom ook liefst geen

wachttijd, maar onmiddellijke pensionering als het beste middel om het einddoel, volledige pensioenverzekering, te bereiken; door pensionering moet men komen tot pensioenverzekering. En zulk eene volledige verzekering is, ook bij eene matige contributie, reeds dadelijk bereikbaar voor de jeugdige leden dier fondsen door voor hen eene ouderdomsverzekering te sluiten bij het Nederlandsch Werkliedenfonds op de wijze als ik hiervoren heb uiteengezet. De oudere leden zullen zich dus moeten vergenoegen met de gebrekkige zekerheid, welke het omslagstelsel geeft, maar welke toch verre is te verkiezen boven de armenzorg, die volstrekt geene zekerheid aanbiedt; de jongere leden daarentegen zullen reeds dadelijk volledige, wikkunstige zekerheid kunnen verkrijgen. Zoo zullen deze pensioenfondsen zich geleidelijk kunnen ontwikkelen van het omslagstelsel tot het premiestelsel, en tevens zullen zij, door de giften der meer-gegoeden en de bijdragen der armbesturen tot zich te trekken, een beteren vorm geven aan de armenzorg en den natuurlijke overgang vormen van die armenzorg tot de verzekering.

De groote moeilijkheden, die tot dusverre aan de oplossing van het pensioenvraagstuk in den weg hebben gestaan, zijn dus naar mijne meening voornamelijk toe te schrijven aan deze beide oorzaken, nl. dat men op het oudere geslacht van werklieden het premiestelsel heeft willen toepassen, en tevens dat men de armenzorg geheel heeft losgelaten en daardoor zich heeft verstoken van de krachtige hulpmiddelen, waarover deze beschikt. Daardoor hebben de verzekeraars de oplossing van dit vraagstuk onnoodig verzwaard, en daarvan zelfs een onoplosbaar raadsel gemaakt, en om de door hen zelven veroorzaakte moeilijkheden te boven te komen, zijn zij genoodzaakt geweest hunne toevlucht te nemen tot een stelsel van staatsinmenging en dwang, hetwelk geheel afwijkt van de bestaande denkbeelden, en de ontwikkeling, die de verzekering hier te lande reeds heeft gekregen, willekeurig afbreekt. Bij elke hervorming is het de groote kunst om uit het bestaande het betere te ontwikkelen; maar dit kan onmogelijk geschieden door het bestaande in eens los te laten, en iets geheel anders daarvoor in de plaats te stellen. Zoo meen ik ook, dat de armenzorg niet eensklaps kan worden vervangen door verzekering, maar dat het streven daarop gericht moet zijn om de armenzorg

geleidelijk in verzekering te doen overgaan. Doch dan moet men ook in het overgangstijdperk niet eischen volledige, wiskunstige zekerheid, maar zich tevreden stellen met eene gedeeltelijke zekerheid zooals de bovendoelde pensioenfondsen kunnen verschaffen.

Hoe zullen dergelijke pensioenfondsen tot stand kunnen komen? Mij dunkt dat het initiatief daartoe voornamelijk van de werklieden zelven behoort uit te gaan. Zij toch zijn de belanghebbenden. Dit wordt m. i. in den laatsten tijd menigmaal voorbijgezien. Sedert de sociale quaestie op den voorgrond is getreden, is men van het eene uiterste overgeslagen tot het andere. Voor de andere vormen van verzekering, als begrafenisfondsen, ziekenfondsen en ondersteuningsfondsen, heeft men de werklieden geheel alleen laten zorgen; thans wil men voor de pensioenverzekering die zorg hun geheel uit de handen nemen. Daarvoor bestaat m. i. geen voldoende reden; wèl levert de pensioenverzekering in het overgangstijdperk eigenaardige moeilijkheden op, en is dit een geldige reden om in dat tijdperk de belanghebbenden te hulp te komen; maar daarom behoeft men de zaak nog niet om te keeren en dit belang geheel aan hunne zorg te onttrekken. De verplichte verzekering heeft met de armenzorg dit nadeel gemeen, dat zij de onvermogenen ontheft van de zorg voor zich zelven, terwijl daarentegen het algemeen belang vordert, dat ieder zooveel mogelijk voor zich zelven zorgt. Dat onze werklieden dit op het gebied der verzekering, reeds in vele opzichten hebben gedaan, heb ik hiervoren reeds herinnerd, en er is geen enkele reden om aan te nemen, dat zij dit ook niet ten aanzien der pensioenverzekering zullen doen, mits hun daarbij de behulpzame hand worde geboden en de meest geschikte weg worde aangewezen.

Voor deze taak zijn naar mijne bescheiden meening de Nederlandsche Pensioenvereeniging voor werklieden en het Nederlandsch Werkliedenfonds aangewezen. Genoemde vereeniging stelde zich ten doel de oprichting van een Nederlandsch Werkliedenfonds te bevorderen en na de oprichting de toetreding der werklieden aan te moedigen

en te vergemakkelijken. Het eerste gedeelte van hare taak heeft zij volbracht: sedert 1883 bestaat het door haar opgerichte Nederlandsch Werkliedenfonds, hetwelk een genootschap van onderlinge verzekering is en ten doel heeft aan werklieden of aan anderen voor hen de gelegenheid te geven om te zorgen voor hun ouden dag en voor hun nagelaten betrekkingen, terwijl andere verzekeringen, o, a. bij invaliditeit, in den werkkring van het fonds kunnen worden opgenomen. In het tweede gedeelte van hare taak is de Pensioenvereeniging minder gelukkig geweest, daar zij slechts in zeer geringe mate er in geslaagd is om de werklieden tot deelneming in het Werkliedenfonds te bewegen. In dit opzicht wordt haar streven vrij wel als mislukt beschouwd, en deze mislukking is een der voornaamste redenen, waarom hier te lande zeer velen, die vroeger voorstanders van vrijwillige pensioenverzekering waren, thans tot aanhangers der verplichte verzekering zijn bekeerd, of althans, zij het ook tegen hunne overtuiging in, zich daarbij hebben neergelegd. Het komt mij voor, dat voor zulk eene moedeloosheid geen voldoende reden bestaat, en dat de geringe uitkomsten, die de Pensioenvereeniging tot nog toe heeft verkregen, alleen hieraan zijn toe te schrijven, dat zij niet den meest geschikten weg heeft ingeslagen om haar doel te verwezenlijken.

De hoofdoorzaken, waarom hare pogingen tot dusverre zijn mislukt, schijnen mij hierin te zijn gelegen, dat zij uitsluitend heeft vastgehouden aan het premiestelsel, dat voor de oudere werklieden nu eenmaal onbruikbaar is, en geene aansluiting heeft gezocht aan de bestaande armenzorg. Ook heeft zij misschien zich te veel tot de werklieden persoonlijk gewend, en te weinig rekening gehouden met hunne gewoonte om voor dergelijke doeleinden plaatselijke vereenigingen en fondsen op te richten. In al deze opzichten zou een andere richting kunnen worden ingeslagen. Wanneer de directeuren van het Nederlandsch Werkliedenfonds zich in betrekking wilden stellen tot de besturen van de bestaande ondersteuningsfondsen en andere werkliedenvereenigingen, in vergaderingen van de leden dier fondsen en vereenigingen wilden optreden om hen aan te sporen aan hunne invaliede leden eene uitkeering te geven en daartoe hunne contributie te verhoogen, met hen wilden over-

leggen, hoe zij in hunne gemeente vrijwillige bijdragen van particulieren en instellingen of steun van armbesturen zouden kunnen verkrijgen, dan zou daaruit geleidelijk eene pensioeneering bij invaliditeit ontstaan, die op hare beurt tot eene ouderdomsverzekering zou leiden. Want van de jonge en nieuw toetredende leden zou dadelijk een deel der contributie kunnen worden gebruikt voor het sluiten van eene ouderdomsverzekering bij het Nederlandsch Werkliedenfonds, en zoodoende zou dit fonds door tusschenkomst dier plaatselijke fondsen en vereenigingen spoedig een aantal nieuwe deelnemers verkrijgen. Deze vereenigingen zouden dan lid kunnen worden van de Pensioenvereeniging (waarvan de contributie voor vereenigingen en genootschappen f 5.— 's jaars bedraagt), waardoor deze een band zou vormen tusschen al die plaatselijke fondsen en vereenigingen, die nu elk op zich zelf werken en menigmaal raad en leiding behoeven bij het bepalen der contributiën en der uitkeeringen, het vormen eener reserve, het beleggen hunner gelden en andere belangrijke aangelegenheden. Zoo zou het Nederlandsche Werkliedenfonds nieuwe leden verkrijgen en de Pensioenvereeniging een nieuwen werkkring vinden, en zouden beiden aan de Nederlandsche werklieden den weg kunnen wijzen, waarlangs zij tot een pensioen bij invaliditeit en ouderdom kunnen komen.

Dat zulk eene ontwikkeling van een ondersteuningsfonds mogelijk is, kan ik met een voorbeeld uit mijne omgeving aantoonen. Te Zierikzee bestaat sedert ongeveer 30 jaar eene vereeniging van werklieden, genaamd „Onderling Hulpbetoon“, waarvan het doel is: het uitkeeren van een wekelijksch geldelijk bedrag aan hen, die door ziekte of ongeluk ongeschikt zijn hunne werkzaamheden te verrichten. Het is dus een gewoon ondersteuningsfonds bij ziekte. Het reglement bevat evenwel ook de bepaling, dat de leden, die voor immer ongeschikt zijn hunne werkzaamheden op te vatten, onder goedkeuring van het bestuur, eene wekelijksche ondersteuning kunnen ontvangen. Deze laatste uitkeering is niets anders dan een pensioen wegens invaliditeit. Deze vereeniging nu heeft in het laatste jaar aan 9 invaliede leden uitgekeerd een pensioen van f 1.80 per week, terwijl zij bovendien uit hare jaarlijk-

sche overschotten een kapitaal heeft bijeengebracht van ruim f 12.000.—. Tot een en ander is zij in staat gesteld door eene wekelijksche contributie harer leden van 10 cent. Terwijl bij de gewone ondersteuningfondsen de contributie gemiddeld slechts 5 cent per week bedraagt, is dus bij dit fonds de contributie 5 cent hooger, en daardoor is het in staat geweest de pensioneerij zijner leden op zich te nemen.

Ten einde het fonds daarin te steunen, heeft de Nutspaarbank aldaar, met machtiging van het Departement, sedert eenige jaren eene gelijke uitkeering van f 1.80 per week toegekend aan 5 leden van het fonds, die 70 jaar zijn of ouder, zoodat die leden een ouderdomspensioen genieten.

Wanneer men nu bedenkt, dat genoemde vereeniging 400 leden telt op eene bevolking van 7000 zielen, en dus de kern der werklieden te dier stede bevat, dan blijkt, hieruit dat op deze wijze aldaar — al zij het ook nog in bescheiden mate — eene pensioneerij wegens invaliditeit en ouderdom is tot stand gekomen.

Thans is bij die vereeniging aanhangig het verslag eener commissie uit het aldaar gevestigde Departement der Maatschappij van Nijverheid, waarbij wordt aangegeven eene uitbreiding van die pensioneerij door verhooging van de contributie der tegenwoordige leden tot 12 cent en der nieuwe leden tot 15 cent. Van die 15 cent zouden dan ongeveer 5 cent noodig zijn voor de uitkeeringen bij tijdelijke ziekte; voor nog 5 cent zou, bij toetreding op een leeftijd van 16 tot 25 jaar, bij het Nederlandsch Werkliedenfonds een ouderdomspensioen van f 3.25 tot f 2.— op 70jarigen leeftijd kunnen verzekerd worden, en dan zou nog 5 cent overblijven voor een pensioen bij vroegere invaliditeit.

Tevens is in de laatste vergaderingen dier vereeniging ter sprake gekomen de wenschelijkheid van het doen van uitkeeringen aan de weduwen en weezen der leden. Inderdaad behoeft het lot der weduwen, vooral wanneer zij met een talrijk gezin van nog jeugdige kinderen achterblijven, niet minder voorziening dan dat der oude en invaliede werklieden, en als het niet de mannen, maar de vrouwen waren, die zulke zaken regelden, zou het vraagstuk van het weduwenpensioen misschien nog verder aan de orde zijn gesteld dan de pen-

sioneering wegens ouderdom en invaliditeit. Evengoed nu als voor laatstgenoemde pensioneering leenen zich de ondersteuningsfondsen ook voor eene uitbreiding tot pensioneering van weduwen en weezen. Er zou over dit punt nog zeer veel te zeggen zijn, doch ik meen hierop thans niet verder te mogen ingaan, maar mij te moeten bepalen tot de pensioneering wegens invaliditeit en ouderdom.

Het bovenstaande zij genoeg om aan te toonen, dat genoemde vereeniging reeds eene flinke schrede op den weg der pensioneering heeft gedaan, en dat zij nog slechts een stap verder behoeft te gaan om — althans voor hare jeugdige en nieuwe leden — eene volledige ouderdomsverzekering te verkrijgen.

Ik heb bij den werkring van deze vereeniging eenigszins uitvoerig stilgestaan om door een aanschouwelijk voorbeeld de uitvoerbaarheid van het door mij aanbevolen stelsel te bewijzen: want er is geen enkele reden, waarom hetgeen te Zierikzee mogelijk is gebleken, ook elders niet uitvoerbaar zou zijn. Ik vermoed dan ook, dat op verscheidene andere plaatsen op dergelijke of andere wijze getracht is in de behoefte aan pensioneering te voorzien. Het zou nuttig zijn aan die pogingen zooveel mogelijk bekendheid te geven ten einde tot navolging op te wekken.

Enkele van die pogingen zijn reeds algemeen bekend, inzonderheid de oprichting van fabrieksfondsen door eenige groote werkgevers uit bijdragen van hen zelven en van hunne werklieden. Tot dusverre is de oprichting van die fondsen alleen van de werkgevers uitgegaan en hebben slechts enkelen van hen zich die moeite en opoffering getroost in het belang hunner werklieden. Het aantal dier fondsen zou echter m. i. zeer kunnen toenemen, als de fabriekarbeiders, die dan toch de belanghebbenden zijn, zelven zulke fondsen trachtten tot stand te brengen met den steun hunner patroons. Al mogen slechts weinige patroons uit eigene beweging die taak hebben op zich genomen, zonder twijfel zullen velen hunner zich daaraan niet willen onttrekken, als hunne werklieden zelven hun steun daarvoor inroepen. In het algemeen leent dit deel van het sociale vraagstuk zich bijzonder voor eene vriendschappelijke samenwerking tusschen werklieden en patroons.

Ook verscheidene in de laatste jaren opgerichte afdeelingen

van het Nederlandsch werkliedenfonds stellen zich pensioneering harer leden ten doel, b.v. die te Strijen, 's Gravendeel en Maasdam. De statuten toch van die afdeelingen vermelden als middelen, waardoor het doel van dat verbond kan worden bereikt, o. a.:

1°. het verstrekken van geldelijke ondersteuning aan diegenen der leden, die door ziekte of ongeval buiten staat zijn hunne werkzaamheden te verrichten;

2°. het verstrekken van geldelijken steun bij invaliditeit of ouderdom, waardoor zij niet meer in hun onderhoud kunnen voorzien, mits men 10 achtereenvolgende jaren lid is geweest en als de kas zoodanige ondersteuning toelaat.

Hier vindt men dus dezelfde samenvoeging van ondersteuning bij tijdelijke ziekte en bij invaliditeit of ouderdom, die bij Onderling Hulpbetoon te Zierikzee in toepassing is gebracht. Ik vrees alleen, dat die vereenigingen niet spoedig tot pensioneering harer leden zullen komen, als de pensioenen alleen uit de contributiën moeten worden gevonden, en zou haar daarom aanraden voor dat doel den geldelijken steun der meergegoeden en zoo noodig der armbesturen in te roepen, waardoor zij waarschijnlijk reeds dadelijk in het lot hunner invaliede of bejaarde leden eene groote verbetering zullen kunnen brengen.

Een ander sterk sprekend voorbeeld van hetgeen op dit gebied kan worden tot stand gebracht, vond ik in het laatste jaarverslag van het zieken-, weduwen- en pensioenfonds van den Werkmansbond voor leden van de Nederduitsche Hervormde Kerk te Rotterdam. Deze Bond van werklieden heeft een pensioenfonds bijeengebracht van f 93.891.82, dus van bijna eene ton gouds. Tien jaar lang zijn daarin bijdragen gestort, zonder dat uitkeeringen werden gedaan; eerst in het laatste jaar is men begonnen aan de oudste leden eene kleine toelage uit dat fonds te geven, waarvoor in dat jaar f 1069.— is besteed. Diezelfde bond heeft tevens een weduwenfonds gevormd, dat in het laatste jaar f 8413.50 heeft uitgekeerd. Ook bezit die bond een ondersteuningsfonds, een ziekenfonds en eene afdeeling voor uitkeeringen bij overlijden, dus een begrafenisfonds. Deze samenvoeging van verschillende verzekeringsfondsen komt mij

voor zeer doeltreffend te zijn, daar zij administratiekosten bespaart en daardoor waarschijnlijk voordeeliger zal uitkomen, dan wanneer de leden voor elke soort van verzekering in een afzonderlijk fonds gaan.

Dit zijn slechts enkele voorbeelden, die toevallig te mijner kennis kwamen; doch zonder twijfel bestaan er hier en daar meer dergelijke fondsen. Het zoude voor het doel, dat ik met dit opstel beoog, zeer bevorderlijk zijn een overzicht van al die fondsen te hebben, en ik noodig daarom de besturen van die fondsen uit om mij hun laatste jaarverslag, alsmede een exemplaar van hunne reglementen of statuten, te willen toezenden ten einde daaruit zoodanig overzicht te kunnen samenstellen.

Ik meen in het voorafgaande te hebben aangetoond, hoe naar gelang der plaatselijke toestanden in elke, ook de kleinste gemeente, pensioenfondsen voor de aldaar woonachtige werklieden kunnen worden opgericht. Mochten deze eenmaal tot stand komen, dan zal zich spoedig de behoefte doen gevoelen om bij verhuizing van een lid naar eene andere gemeente hem van het eene fonds te kunnen doen overgaan bij het andere. Het is nu de tijd nog niet om te bespreken, op welke wijze dit het best zal kunnen geschieden; de ondervinding zal ook in deze de beste leermeesteres zijn. Ik vestig thans op dit punt de aandacht alleen om te doen uitkomen, hoe wenschelijk een band tusschen die verschillende fondsen zou zijn, en hoe nuttig ook in dit opzicht de Nederlandsche Pensioenvereniging werkzaam zou kunnen zijn.

Tot de bedoelde pensioenfondsen zullen echter alleen toetreden die werklieden, welke in staat en genegen zijn, wekelijks eene aan hunne draagkracht evenredige contributie te betalen; zij zullen dus in zich opnemen het beste deel onzer werklieden, die geregelde en voldoende verdiensten hebben en behoefte gevoelen aan maatregelen van voorzorg tegen ziekte-lijkheid en den ouden dag. Daarentegen zullen die werklieden, welke slechts ongeregeld werk hebben of een zeer laag loon trekken, en eveneens zij, die voor hunne toekomst geene zorg hebben, geen lid van die fondsen worden en dus blijven overgelaten aan de armenzorg. Zal nu ten behoeve van die

laatste categoriën de verplichte verzekering moeten worden ingevoerd? Ik geloof dat zij voor dezulken toch geen doel zou treffen. Volgens alle stelsels van verplichte verzekering wordt geen pensioen toegekend, tenzij een bepaald aantal premiën is gestort, en is het bedrag van het pensioen afhankelijk van het aantal gestorte premiën. Wie door geringe ontwikkeling, gebrekkige opleiding, luiheid, drankmisbruik of andere oorzaken slechts af en toe werk heeft en loon trekt, zal ook slechts weinig premiën storten en dus òf in 't geheel geen òf een onvoldoend pensioen krijgen, en toch vervallen tot de armenzorg. Zoolang men aan de werkloozen niet ten allen tijde werk kan verschaffen en de onwilligen niet kan dwingen tot werken, zal het stelsel van verplichte verzekering geen doel kunnen treffen. Het is alleen bruikbaar voor hen, die de gezonde krachtige kern onzer werklieden uitmaken; maar deze kunnen zich ook langs den weg der vrijheid een pensioen verschaffen, hetgeen ik meen hiervoren voldoende te hebben aangetoond. Het streven der maatschappij moet er op gericht zijn om die kern voortdurend uit te breiden en steeds meerderen in den kring der verzekerden op te nemen. Voor hen, die voor verzekering nog niet rijp zijn, zal men zich voorshands moeten bepalen tot verbetering der armenzorg.

Ik kom hier tot een vraagpunt, waarover ik tot nog toe bijna geheel gezwezen heb, nl. de taak van den Staat op dit gebied. In beginsel heb ik tegen die inmenging van den Staat geene bedenking; de werkkring van het Staatsgezag hangt nu eenmaal af van den toestand, waarin een volk verkeert en is dus niet binnen vaste vooraf bepaalde grenzen te beperken. Trouwens ook in ons vaderland heeft de Staat dit gebied reeds eeuwen lang betreden door de wettelijke regeling der armenzorg; immers de pensionering der werklieden staat in nauw verband met die armenzorg en heeft ten doel die voor een groot deel te vervangen. Toch zou ik de werkzaamheid van den Staat op dit gebied liever willen beperken dan uitbreiden. Het algemeen belang toch vordert naar mijne opvatting de zelfstandigheid en onafhankelijkheid der individuen zooveel mogelijk te bevorderen. Breidt men nu de Staatszorg op het gebied der armenzorg uit, dan bestendigt en bevordert men de gewoonte

der armen om op die zorg te steunen, in plaats van zich zelve in te spannen. Allen die eenige ondervinding hebben in zaken van armenzorg, zijn het dan ook hierover eens, dat onnoodige uitbreiding daarvan het gebrek aan voorzorg, de onverschilligheid en de traagheid van vele behoeftigen in de hand werkt, en daarom onthouding op dit gebied menigmaal plicht is.

Toch zal ook bij het volgen der hiervoren aangeduide richting de medewerking van den Staat in vele opzichten noodig kunnen zijn. In de eerste plaats door verbetering der armenzorg voor hen, die geen lid zullen worden van een pensioenfonds. Maar ook voor die fondsen zelve, voor zooveel zij de hulp der burgerlijke armbesturen zullen behoeven. Volgens de bestaande armenwet toch mogen die armbesturen slechts bij volstrekte onvermijdelijkheid onderstand verleenen. Wanneer nu het bestuur van een pensioenfonds om geldelijken steun mocht aankloppen bij het burgerlijk armbestuur, zal dit daartegen kunnen aanvoeren, dat de leden van het fonds reeds eene uitkeering uit hun fonds krijgen en dus minder of in 't geheel geen behoefte aan onderstand hebben. Op die wijze zal het pensioen, dat de leden van zulk een fonds daaruit trekken, een beletsel kunnen zijn voor het ontvangen eener ondersteuning van het burgerlijk armbestuur, of althans bij het bepalen van het bedrag dier ondersteuning in mindering kunnen worden gebracht.

Dit bezwaar zou kunnen worden weggenomen door eene wijziging der armenwet in den geest van het door de afgetreden regeering ingediende wetsontwerp. Volgens art. 63 van dat ontwerp kan door het burgerlijk armbestuur ondersteuning aan een arme worden verstrekt, wanneer hij die niet of niet voldoende ontvangt van andere instellingen van weldadigheid of van derden. Hier wordt dus de beoordeeling van de noodzakelijkheid der ondersteuning geheel overgelaten aan het burgerlijk armbestuur en gebroken met het voorschrift, dat dit armbestuur alleen bij volstrekte onvermijdelijkheid onderstand mag verleenen. Volgens die bepaling zou dus het burgerlijk armbestuur geldelijken steun mogen verleenen hetzij aan de leden van pensioenfondsen persoonlijk hetzij aan die fondsen zelve, zonder daarbij in aanmerking te nemen hetgeen die

leden reeds uit het fonds trekken. En het belang der armbesturen zou meêbrengen dit aanvankelijk niet al te karig te doen, omdat zij daardoor de uitbreiding en oprichting van zulke fondsen zouden bevorderen en zouden medewerken om op den duur het aantal armlastigen te verminderen.

Ook op andere wijze zou de Staat de pensioenverzekering kunnen bevorderen. Wanneer namelijk de pensioenfondsen hunne jeugdige en nieuw toetredende leden een pensioen verzekerden bij het Nederlandsch Werkliedenfonds, zou dit fonds daardoor mettertijd eene zeer groote uitbreiding kunnen verkrijgen, en zou het wenschelijk kunnen worden om, waar bij dat fonds zonden zijn betrokken de belangen van zoovele minder ontwikkelden, die uit den aard der zaak geen behoorlijk toezicht op het beheer zouden kunnen uitoefenen, dat fonds van Staatswege aan eenig toezicht te onderwerpen, of wel naast dat fonds en andere verzekeringmaatschappijen eene rijkslijfrentebank op te richten, evenals naast de particuliere spaarbanken de rijkspostspaarbank in het leven is geroepen. Deze bank zou dan het terrein voor hare werkzaamheden geëffend vinden en haar voordeel kunnen doen met de ondervinding, door het werkliedenfonds opgedaan.

Om dezelfde reden zou het noodig kunnen blijken voor de pensioenfondsen zelve eene wettelijke regeling te maken en eenige voorschriften te geven omtrent het vormen eener reserve, het beleggen der gelden, het toezicht van de leden op het bestuur en dergelijke punten, waardoor de belangen van de leden dier fondsen zooveel mogelijk tegen onkunde en misbruiken zouden worden gewaarborgd.

Wil men een stap verder gaan en — onafhankelijk van de bestaande armenzorg — uit de Staatskas de pensioenfondsen steunen, dan zou men bij eene afzonderlijke wet aan die fondsen subsidien kunnen toekennen of een bijslag kunnen geven op de door hen uitgekeerde pensioenen, op soortgelijke wijze als thans reeds in België geschiedt, waar de Staat premiën toekent aan hen, die vrijwillig zich verzekeren voor den ouden dag bij de Algemeene Pensioenkas hetzij rechtstreeks hetzij door tusschenkomst van eene bekende Société mutualiste of wederkeerige verzekeringmaatschappij (zie Rechtsgeleerd Magazijn 19de jaargang, blz. 473). Daar worden dus reeds verzekeringsfondsen

als de door mij bedoelde pensioenfondsen door den Staat als tusschenpersoon gebruikt om de pensioneering te bevorderen. Ik geloof dat op dit terrein de voorstanders der vrijwillige pensioenverzekering en die der pensioenverzekering van Staatswege elkander zouden kunnen ontmoeten en zouden kunnen samenwerken om het gemeenschappelijk doel te bereiken. Immers het einddoel van beiden is hetzelfde, al verschillen zij ook van gevoelen omtrent de middelen, die tot dat doel moeten leiden.

In ieder geval zou het mij evenwel wenschelijk voorkomen om met een wettelijke regeling te wachten, totdat de praktijk de behoefte daaraan zal hebben aangetoond; die regeling kan zich dan aan reeds bestaande instellingen aansluiten en gebruik maken van de door deze opgedane ondervinding, in tegenstelling met de verplichte verzekering, die geheel op theoretische grondslagen moet worden opgebouwd, waarvan de praktische bruikbaarheid nog volstrekt niet is gebleken.

Ook uit een zedelijk en godsdienstig oogpunt verdient naar mijne overtuiging de hiervoren aangegeven oplossing van het pensioenvraagstuk verreweg de voorkeur boven de verplichte verzekering. Terwijl toch deze laatste onderstelt gebrek aan voorzorg en veerkracht bij de werklieden en onverschilligheid der meergegoeden voor hunne minvermogende medemenschen, doet de vrijwillige pensioenverzekering een beroep op de inspanning en geestkracht der werklieden zelven en op den weldadigheidszin en de naastenliefde der meergegoeden. Bij het eene stelsel gaan wij een stap achteruit op den weg der vrije ontwikkeling van individu en maatschappij; het andere doet ons daarentegen eene schrede vooruitgaan op de baan dier ontwikkeling.

Ten slotte nog ééne opmerking. Het pensioenvraagstuk, eenmaal aan de orde gesteld, laat zich niet meer afwijzen, maar eischt eene oplossing. Duitschland heeft daaraan eene oplossing gegeven door de verplichte verzekering; wie met mij die oplossing voor ons vaderland niet wenschelijk achten, mogen niet langer stil zitten en afwachten, maar dienen tot handelen over te gaan. Daarom hoop ik, dat dit opstel de Nederlandsche werklieden moge aansporen om zelve deze zaak krachtig ter hand te nemen, en dat de Nederlandsche Pensioen-vereeniging daarin aanleiding moge vinden om op andere wijze

en, naar ik vertrouw, dan ook met beter gevolg dan tot dusverre, haar werk voort te zetten en uit te breiden. Mocht zij onverhoopt blijken daartoe niet genegen te zijn en mochten de hiervoren ontwikkelde denkbeelden bij anderen voldoende instemming vinden, dan zou het overweging verdienen eene nieuwe vereeniging op te richten om hare taak over te nemen en zoo mogelijk te volbrengen.

Zierikzee, October 1901.

MR. J. P. CAU.